

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ Γ. ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

**Η ΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ ΚΟΝΙΤΣΑΣ**

Παραδοσιακός γάμος 1981

ΕΤΟΣ 1989

ΕΠΑΝΩ Η ΑΙΓΑΛΕΩΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 51128
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 18.9.06
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 398094953 Γεο

κωδ. εγγ. 6449

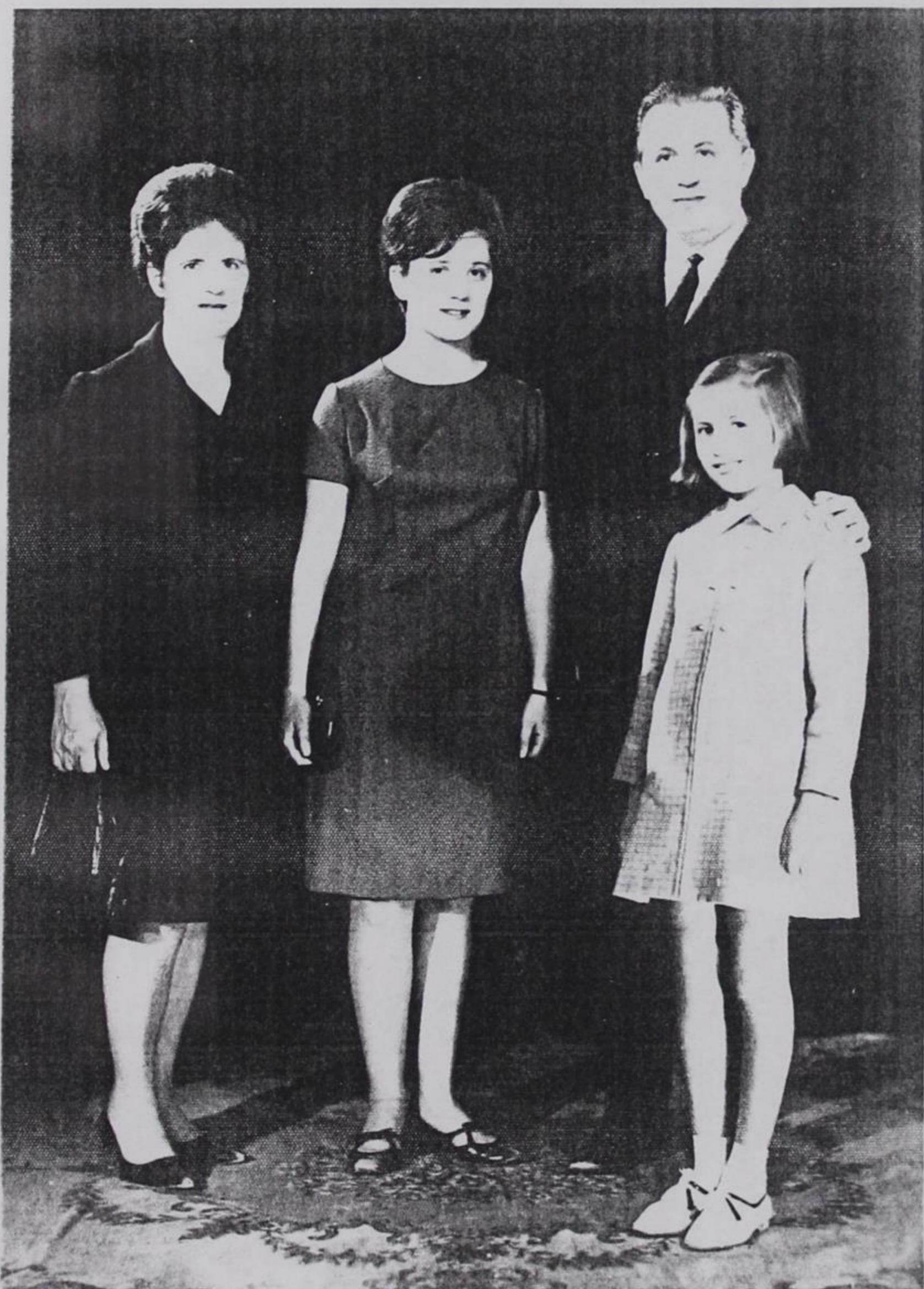
Εικόνα της προσωπικότητας Πρόσωπα του Λευκόβράχου

Στην Αγία Παρασκευή

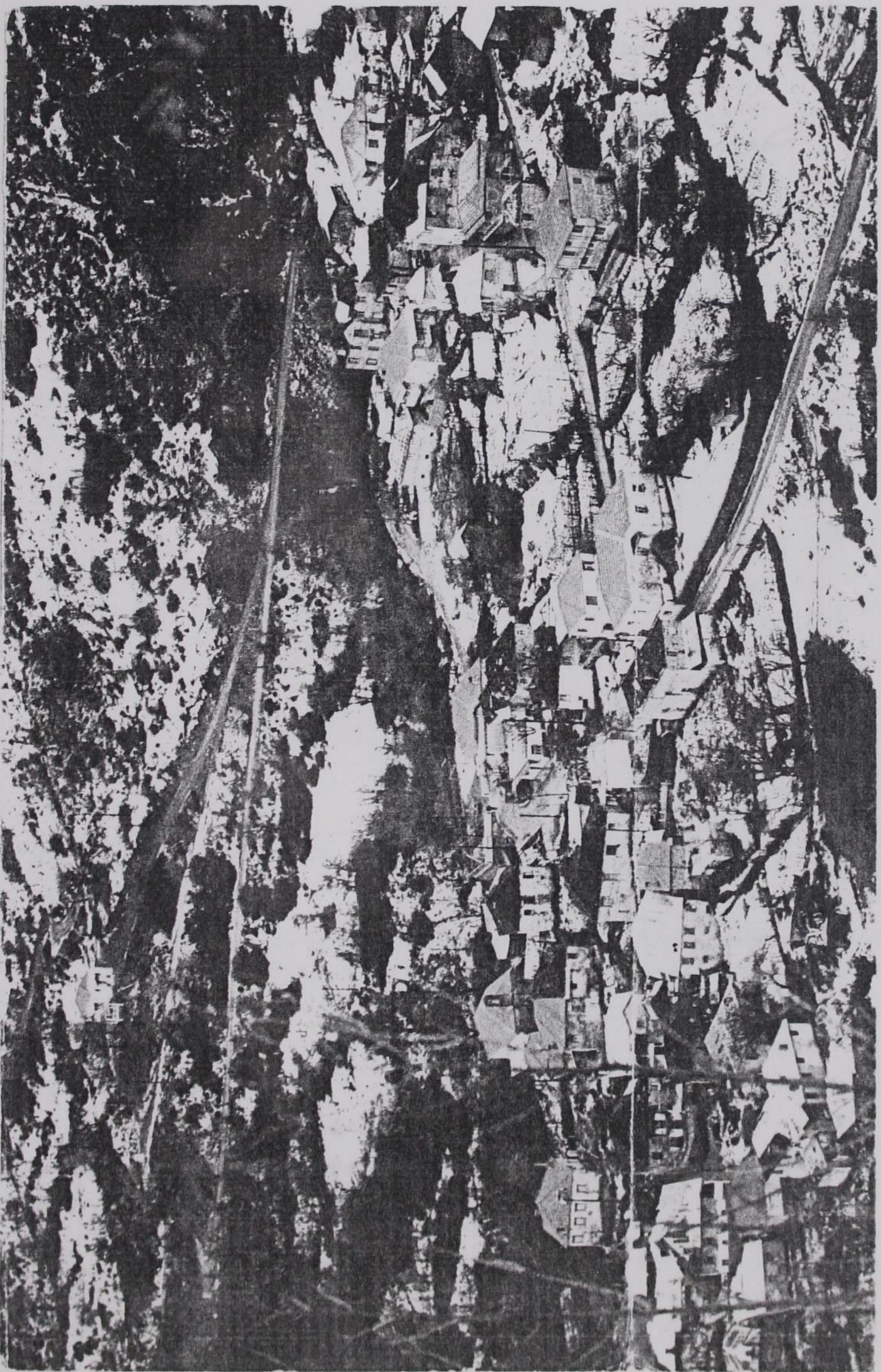
Εκδρομή του Συλλόγου μας

Άγων Η αποκόμενη
τού Λαοφράγον

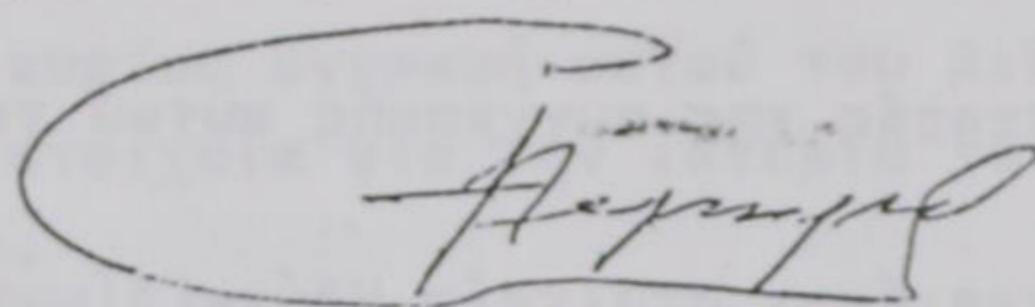

Στό χορό το Συλόγου Αβδη. Αθνών το 197
χιν φωτογραφία είναι οι δύο κόρες του Αριζ. Γεωργάκη
είναι απόδοτες ΜΑΝΤΕΙΟΥ Πανεπιστημίου και διηγέρει η
πρώτη η είκονα είναι Διενδυτής της Γερίκης Ζράτσερας
και η δεύτερη Γεωργία Στέλιος πρωταρχης Στην Γενική

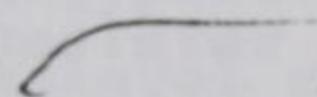
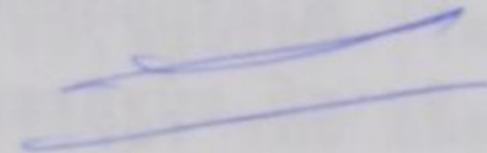
Το χωριό Χιονισμένο

Κάθε γνήσιον αντίγραφον φέρει την υπογραφήν και την σφραγίδα
του Συγγραφέα .-

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

Αριστομένης Γεωργάκης

Διεύθυνσις

Αριστομένην Γεωργάκην
0665 Βηλαράς αριθ. 9
Γ Ι Α Ν Ν Ε Ν Α Τ.Κ. 454 45
Τηλέφωνο 23.464

Ε Ι Σ Α Γ Ο Γ Η

Ο σκοπός της συγγραφής αυτού του βιβλίου είναι λαογραφικός.

Εμπεριέχει στοιχεία Ηθών-Εθίμων των χωριών μας και που αυτά τους έδωσαν τη δύναμη να επιβιώσουν ήσυχα και ευχάριστα, για 400 περίπου χρόνια, που επέζησαν σ' αυτόν τον τόπο οι κάτοικοί του. Τα στοιχεία τούτα δε φα πρέπει, σε καμμιά περίπτωση, να παραμετριστούν ή να εγκαταλειφθούν, αν θέλουμε να διατηρήσουμε τον οικογενειακό, τον κοινωνικό και τον εθνικό σύνδεσμό μας. Θα δούμε ανάμεσά τους, σ' όλες τις φάσεις να αποθρέουν ιδανικά για πρόσδο, δύναμη, υπομονή, καρτερία, σωφροσύνη, πίστη, αισιοδοξία και ελπίδα απέραντη.

Όλα τα τραγούδια, τα μοιρολόγια έχουν μέσα τους ψυχή και μιλάνε για τα παραπάνω ιδανικά.

Όλοι, από κάθε γωνιά της πατρίδας μας, φωνάζουμε να κρατηθεί η παράδοση η Λαϊκή, γιατί είναι αυτή που φαίνεται να κρατηθεί και χαθεί.

Σκοπός μας είναι να κρατήσουμε το χωριό σαν τόπο συνάντησης των απανταχού Ασημοχωριτών, που φαίνεται μια φορά το χρόνο, μπορεί και περισσότερο, που φαίνεται αναπαριστούν το γάμο, τα πανηγύρια, τις χαρές, για να γίνει πόλος έλξης για χιλιάδες θεατές και επισκέπτες. Θα είναι βιβλίο χρήσιμο για κάθε σπίτι, που μ' αυτό φαίνεται ο κάθε χωριανός και επισκέπτης να παρακολουθεί όλες αυτές τις εκδηλώσεις και αναπαραστάσεις. Θα μπορεί να παρακολουθεί όλες αυτές τις εκδηλώσεις και αναπαραστάσεις. Θα μπορεί να παρακολουθεί και να βοηθάει στα τραγούδια, άγνωστα σήμερα για τους περισσότερους νέους.

Το βιβλίο είναι περισσότερο αφιερωμένο στο έθιμο των αραβώνων και του γάμου. Έχει όλα τα τραγούδια, παλιότερα και νέα, και καταχωρημένα το καθένα πού τραγουδιέται. Είναι δε χρήσιμο να το γνωρίσουμε.-

Γιάννινα , 30 / 11 / 1988

Ο συγγραφέας
ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ

Τ Θ Λ Ι Σ Κ Α Τ Σ Ι

Πριν προχωρήσω στην κυρίως εγγραφή αυτού του βιβλίου, θά αναφέρω λίγα πράγματα και στοιχεία για την ιστορία του και την προέλευση των κατοίκων του.

Από ό,τι στοιχεία έχω και πληροφορίες, που μετέδωσε η παράδοση, το χωριό κατοικείται από το 1350 από κατοίκους Σλαυικής προέλευσης. Ήταν νομάδες κτηνοτρόφοι και κατέβηκαν επί Στεφάνου Δουσάν, όταν αυτός κατέλαβε την Ήπειρο το 1340. Το 1380 καταδιώκονται οι Σλαύοι απ'όλη την Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία. Από τότε απειρθηκαν αυτοί οι κάτοικοι του χωριού, έψυγαν για την πατρίδα τους και τα μέρη κατέλαβαν οι Βυζαντινοί του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Ωι Σλαύοι άφησαν, απ'όπου πέρασαν μόνο τις ονομασίες χωριών και τοποθεσιών για να μαρτυρείται το πέρασμά τους.

Το χωριό πρέπει να χρησιμοποίησαν για τους θερινούς μήνες άλλοι κτηνοτρόφοι, κουτσόβλαχοι μετά τη φυγή των Σλαύων. Το χωριό ξανακατοικείται και πάλι γύρω στα 1515 μέχρι το 1560. Ωι νέοι κάτοικοι είναι Έλληνες Χριστιανοί διωγμένοι από τους Τούρκους και προέρχονται από τα μέρη της Κορυτσάς και της Μεσχόπολης. Είναι στα χρόνια των μεγάλων διωγμών, που υπέστησαν οι Χριστιανικοί πληθυσμοί από τους φοβερούς Σουλτάνους και Ιδίως από το Σελήμ Αού, που έκανε και τη μεγάλη έναρξη του εξισλαμισμού όλων των κατακτημένων λαών. Ωι κάτοικοι της Βόρειας Αλβανίας υπέκυψαν όλοι και εξεδίωξαν όσους επέμεναν στην πίστη τους.

Στη φοβερή αυτή πίεση άντεξαν οι Χριστιανικοί πληθυσμοί της Νότιας Αλβανίας, με το βαρύ τίμημα, την εγκατάλειψη, όλων των χωριών τους και των πλουσίων εδαφών που κατείχαν, αναγκαζόμενοι να βρουν καταφύγιο στα ορεινά μέρη και τους άγονους τόπους. Ένα μεγάλο κομμάτι αυτού του πληθυσμού υπέκυψε στον εξισλαμισμό και έγιναν διώκτες των υπελογίσιων προκειμένων να τους αφαιρέσουν τις περιουσίες που εγκατέλειπαν. Ωι προσκυνημένοι πήραν πρόσθετα βραβεία από τους Τούρκους κατακτητές πήραν βαθμούς, έγιναν Μπέηδες-Αγάδες-Πασάνδες και απόκτησαν μεγάλα Τσιφλίκια και κτήματα.

Ωι διωγμοί συνεχίστηκαν μέχρι το 1620 όταν οι Χριστιανικοί

λαοί της Δύσης τους εμπέδιεσαν να συνεχίσουν τη βάρβαρη συμπεριφορά τους.

Αναγκάζομαι και αναφέρω κεμμάτια της ιστορίας, γιατί μας βοηθούν να βρούμε τα αίτια της τόση πυκνής αλλαγής και μετακίνησης των λαών της εποχής. Έρχονται νέοι κάτοικοι, σέγουροι ότι ασφαλίζονται από τους διώκτες τους. Αρχικά χωρίζονται σε δυο Μαχαλάδες του Αγίου Δημητρίου και του Αγίου Αθανασίου. Αργότερα πρέπει να κατείκησαν και τον τρίτο, το σημερινό χωριό. Έχω τη γνώμη, χωρίς να επιμείνω σ' αυτό, ότι στον ίδιο καιρό κατοικήθηκαν και τα δυο άλλα χωριά, που είναι γειτονικά μαζί, το Τούρνοβο και οι Χιονιάδες.

Τα χωριά αυτά ήταν τοποθετημένα, το μέν Τούρνοβο κάτω χαμηλά της Αγίου Κων/νου και οι Χιονιάδες δεξιά του Αγίου Νικολάου. Είχαν στενή επαφή μεταξύ τους και προστατεύονταν από διάφορες επιδρομές ατάκτων. Φάνηκαν ικανοί και έξυπνοι, καλλιέργησαν με ζήλο και εργατικότητα τον τόπο και ανέπτυξαν κάποια κτηνοτροφία. αρκετά αξιόλογη. Με τον καιρό μοίρασαν καταλληλότερα το χώρο και οριοθέτησαν τα σύνορα των χωριών τους. Το χωριό και ορισμένα τοπονύμια τα διατήρησαν όπως τα βρήκαν από τους προκατόχους και εννοούμε τις Σλαυικές ονομασίες των χωριών : Λισκάτσι, Τούρνοβο, Βέρμπανη, Σέλτσι κλπ.

Η παράδοση μας φέρνει τους κατοίκους να γνωρίζουν κάποια σεβαρά επαγγέλματα. Ισως να εκπαιδεύτηκαν και αργότερα σ' αυτά. Οι Λισκάτσιτες κατεργάζονταν το ασήμι και το σίδηρο και οι Τούρνοβίτες ήταν άξιοι τεχνίτες της ξυλογλυπτικής, οι δε Χιονιαδίτες ήταν υπέροχοι Αγιογράφοι και Ζωγράφοι. Μ' αυτά τα επαγγέλματα που εξάσκησαν το 17^ο αιώνα απόκτησαν κάποια οικονομική δύναμη και με τα ταξίδια που έκαναν στο εσωτερικό της Ελλάδας τους έδωσαν και κάποια πνευματική ανάπτυξη, έκτισαν καλύτερα σπίτια, βελτίωσαν τη ζωή τους, έκτισαν εκκλησίες, φρόντισαν τα έθιμά τους, διαχειρίζονται τα συμπλήρωμα των τόπων και χρόνο που ζούσαν, διρυσαν τους κανόνες συμπεριφοράς μεταξύ τους, όπως θα τους διεύμει στο βιβλίο μας, ήταν αγαπημένοι μεταξύ τους και πολλαπλασίασαν την αλληλεγγύη. Με τους γειτονικούς πληθυσμούς της κολώνιας διατήρησαν την επαφή και τις αγαθές τους σχέσεις, ανάπτυξαν και δυνατές φιλίες με τους Μπέηδες και Αγάδες για να εξασφαλίζουν

προστατέα από άτακτους επιδρομείς, και κλέφτες.

Τα χωριά εξάλλου ανήκαν διοικητικώς στο νερό Καστοριάς και στην επαρχία Κολώνιας με έδρα την Ερσέκα. Με την πόλη αυτή είχαν στενές επαφές, λόγω της γειτνειάσεως, πράγμα που τους επέτρεπε να αγοράζουν ό, τι τους ήταν απαραίτητο· διέθεταν ακόμη και τα δικά τους προϊόντα. Όμως μέσα τους ζίχαν κάποιο κρυφό πόνο για το άδικο διώξιμο από τα πλούσια μέρη τους. Ζεύσαν με την ελπίδα ότι κάποτε θα επανακτήσουν τις περιουσίες τους. Τα χρόνια περνούσαν και είχαν πια περάσει στα χέρια των εξισλαμιστών Τούρκων οριστικά. Έτσι άρχισαν σιγά-σιγά να εθήνουν τα όνειρά τους... Έζησαν καλά και ήσυχα στα χωριά, αλλά από το 17^ο αιώνα, που ήταν αναγκαίο να ταξιδεύουν, άρχισαν να δυσκολεύουν την οικογενειακή τους ζωή. Δυσκολεύονταν αυτοί, που ήταν βαθειά ριζωμένη στο πετσί τους η οικογένεια και η οικογενειακή ζωή.

Κάπου εδώ τους παρουσιάζεται και κάποια διέξοδος, για άνοιγμα σε πλούσια πεδινά μέρη.

Γύρω στα 1770 οι κάτοικοι χάνονται από το χωριό. Μένουν μονάχα τρεις αδελφοί με τον πατέρα τους Γιάννη, οι οποίοι παρέμειναν και συνέχισαν τη ζωή τους στο χωριό - γι' αυτό θα αναφερθώ παρακάτω, αφού καταγράψω τη φυγή των κατοίκων τους-.

Μεταξύ των ελαχίστων πληροφοριών και στοιχείων, θα προσπαθήσω να σημαδέψω την αιτία της εγκατάλειψης.

Μια πληροφορία, που έρχεται από το στόμα των συνεχιστών του νέου χωριού, μας λέει ότι οι κάτοικοι έφυγαν για να εγκατασταθούν κάπου μεταξύ Λαμίας και Θήβας. Είναι ανάγκη να αναφερθώ λίγο στα ιστορικά γεγονότα της ίδιας εποχής· το 1768 αρχίζει ο πόλεμος Ρωσίας-Τούρκιας. Ωι Τούρκοι διατρέχουν άμεσο κίνδυνο από τους Ρώσους και την Αυτοκράτειρα Αικατερίνη. Παρατάσσουν οι Τούρκοι όλο το στρατό τους στα Ρωσικά σύνορα. Η Ρωσία υποκινεί σε επανάσταση τους Έλληνες και τους βεβαιώνει για τη συντριβή της Τούρκιας. Ωι Έλληνες της Νότιας Ελλάδας και των νησιών επαναστατούν και κυριεύουν αρκετά κάστρα και περιοχές. Ωι Τούρκοι δεν έχουν στρατό να στείλουν στην επαναστατημένη Ελλάδα. Δίνουν όμως εντολή στους Μπέηδες και Αγάδες της Αλβανίας να συγκεντρώσουν ό, τι στρατό και ατάκτους έχουν και να εκστρατεύσουν κατά της Νότιας Ελλάδας, Στερεάς και Πελοπονήσου. Αφορμή ήθελαν οι Τούρκοι βανθάνοι για "πλιάτσικο" και καταστροφές, επιστρατεύσυν μεγάλα μπουλούκια

από τους Τούρκους και τους Χριστιανούς της Αλβανίας και εκστρατεύουσαν το 1769 κατά των επαναστατημένων. Εδώ πρέπει να συνδεθεί και η επιστράτευση των ανδρών του χωριού μας, χωρίς να πω με βεβαιότητα και για κείνους των άλλων χωριών. Ως δικοί μας κατέβηκαν με τους Μπέηδες της Κελώνιας προς την Ανατολική Στρεά. Θπωεδήποτε η επιστράτευση των Χριστιανών Ελλήνων πρέπει να τοποθετηθεί σε βοηθητικές υπηρεσίες του πρόχειρου Αλβανικού στρατού.

Βρήκαν τα μπουλούκια αυτά την επανάσταση στο δράμα της εγκατάλειψης. Το πολεμικό κλίμα είχε ετονίσει γιατί οι εμπόλεμοι το 1770 συνθηκολόγησαν και αφέθηκαν οι Έλληνες στην τύχη τους.

Γνωρίζουμε καλά πόσες καταστροφές προξένησαν οι Τούρκαλβανοί, μέχρι να τους προσάξουν οι Τούρκοι για να γυρίσουν στην Αλβανία. Σ' αυτή την εποχή παρουσιάζεται μια σημαντική εποίκιση σε μέρη της Βοιωτίας-Αττικής-Πελοποννήσου από Χριστιανούς, Έλληνες της Αλβανίας, που μιλούσαν την Αλβανική γλώσσα, καθώς και την Ελληνική. Με χαρτιά που πρεσκόμισαν από τους εκεί Πασάδες, κατάφεραν να φτερίσουν ολόκληρα χωριά σε πλεύσια πεδινά μέρη της Νότιας Ελλάδας. Αυτοί οι Χριστιανοί Αλβανοί, που έμειναν, είχαν Ελληνική συνείδηση μετά από 50 χρόνια το απόδειξαν στην Ελληνική επανάσταση του 1821. Πολέμησαν με πίστη και ανδρεία τους Τούρκους, σ' όλη τη διάρκεια της επανάστασης και ανέδειξαν μεγάλους αρχηγούς και καπετάνιους. Από αυτούς ήταν και οι πρώτοι κάτοικοι του χωριού μας. Βρήκαν κατάλληλο τόπο και πλεύσια εδάφη στα οποία και εγκαταστάθηκαν. Γύρισαν οι μισθί, πήραν τις οικογένειές τους και ό, τι ήταν δυνατό να μετακινήσουν και κατέβηκαν στο νέο χωριό στη Λαμία ή στη Βοιωτία. Ένα είναι βέβαιο, ότι αυτοί οι έποικοι δεν ήταν Αλβανοί Τούρκοι.

Ήταν καθαροί Έλληνες Χριστιανοί, που τους είχαν οι Τούρκοι εκτοπίσει στα κακοτράχαλα βουνά για να ζήσουν και, όπως φαίνεται, με χαρά θα έζησαν ανάμεσα στους ευρυπατριώτες τους Έλληνες.

Μετά τη φυγή των κατοίκων, στο χωριό παραμένουν τρία αδέλφια με τον πατέρα τους Γιάνη, όπως παραπάνω αναφέραμε. Δε γνωρίζω αν ακολούθησαν την εκστρατεία ή δε θέλησαν να φύγουν από το χωριό τους, ήταν γύρισαν. Το πιο πιθανό είναι ότι ο Γιάννης ήταν προεπτός του χωριού και δεν πήρε μέρος. Τα παιδιά του θα ήταν

μικρά ακόμη για πόλεμο, οπότε συμπεραίνουμε ότι υπήρξε κάποια διαφωνία με το χωρισμό τους. Η μόνη οικογένεια, που παρέμεινε, δεν είπε τίποτα γι' αυτό το χωρισμό. Άφησαν στην παράδοση ότι είναι οι ιδρυτές του καινούργιου χωριού. Καί μας αφήνει λίγες πληροφορίες ο Κωνσταντής Δέσης (Θεοδόσης), γυιός του Θεοδόση, ενός των παραμενόντων νέων οικιστών.

Να δούμε τώρα γιατί ήταν δικαιολογημένος εκείνος ο πικρός χωρισμός* και οι δύο πτέρυγες είχαν δίκαιο παράπονο, γιατί οι μέν άφηναν τα επίτια τους, τα χωράφια τους και ό, τι άλλο, που δε μπορούσαν να μεταφέρουν στο τέσσερα μακρυνό ταξίδι τους. Και οι παραμείναντες με την οδυνηρή πρώτη μοναξιά τους, που οι αυγοχωριανοί τους άφηναν μόνους. Είναι ενδεχόμενο ο χωρισμός αυτός να άφησε βαρειά ατμόσφαιρα μεταξύ τους.

*Οσοι έφυγαν, πήγαν σίγουρα σε πλούσιο τόπο να ζήσουν, μια και είχαν την ευκαιρία να τον διαλέξουν. Και η οικογένεια, που εμείνε, θα είχε να παλαιύψει με ένα άγριο και άγονο τόπο. Κάνω αυτή την αναφορά και στις δύο πλευρές για να μην αφήσω κενά και αιχμές σε καμμιά από τις δύο πτέρυγες των προηγουμένων χωριανών μας. Ήταν στη βάση τους, όλοι, εξαίρετοι και ικανότατοι άνθρωποι και οι συνδήκες τους έκαναν πολλές φορές σκληρούς.

Εδώ θα κλείσω την ιστορία του παλαιού χωριού και θα μιλήσω για τη νέα φάση, τους νέους κατοίκους του.

Τα τρία αδέλφια ήταν οι συνεχιστές και ονομάζονταν : Παναγιώτης - Θεοδόσης - Μήτσης και ο πατέρας τους Γιάννης. Αρχικώς εγκαταστάθηκαν στον Άγιο Δημήτριο και ήρθαν στο σημερινό χωριό μετά από 10 χρόνια στα 1780 περίπου. Μοιράστηκαν σε "Μαχαλάδες" , ο μέν Παναγιώτης στον πάνω "Μαχαλά" , ο Θεοδόσης στον μεσαίο και ο Μήτσης στον κάτω.

Από τον Παναγιώτη έγινε ένα μεγάλο κομμάτι και απλώθηκε σ' όλο τον πάνω "Μαχαλά", ο Θεοδόσης στον μεσαίο με τους Θεοδοσάδες και ο Μήτσης με τους Μητσιάδες (Χρησταίους-Νουτσαίους στον κάτω "Μαχαλά"). Μοιράζονται τα κτήματα (χωράφια) μεταξύ τους και συνεχίζουν τη ζωή, βασισμένοι στον ίδιο τρόπο, που ζεύσαν με τους παλαιούς κατοίκους. Λίγο αργότερα, γύρω στα 1790 έρχονται οι Μπουρδουκαίοι, οι Ρούσηδες και οι Γεωργακαίοι.

Παντρεύονται κόρες των τριών αδερφών, ο Μπουρδουκης από τους Γιωταίους, ο Ρούσης από τους Θεοδοσάδες και ο Γεωργάκης από τους

Μητσιάδες.

Στα 1810 μπαίνουν νέοι κάτοικοι, ο Στέργιος γαμπρός του Κωνσταντίνου Δόση από αδελφή, οι Σταθαρί, το Ίδιο, ο Πέρλιος και ο Δήμος στα 1810 και άλλοι από κοντά, οι Χελεβαΐθι, οι Τατσαΐθι, οι Νατσαΐθι, οι Τσεπελαΐθι, τα 1830 περίπου, οι νεότεροι Γιωταΐθι πολύ αργότερα και άλλοι μαζί αφομοιώνονται με τους κατοίκους του χωριού, για να αποτελέσουν ένα πολύ αρμονικό σύνθετο καλών οικογενειών και σπουδαίων ανθρώπων. Ήταν άλλοι τους φράνιμοι, ερεβαστοί και διατήρησαν μεταξύ τους κλίμα αγάπης και αλληλεγγύης. Ήταν πολύ εργατικοί, προσδευτικοί και τολμηροί.

Μετά τα 1800 άρχισαν τα ταξίδια και εξάσκησαν νέα επαγγέλματα, του κτίστη, του λιθοξόου (πελεκητή), ξυλουργού και του Αγιογράφου. Επανατοποθέτησαν τα ήθη και έθιμα τους σε νέες βάσεις και ενίσχυσαν τους κανόνες και τους τοπικούς νόμους.

Για να κρατήσουν την τάξη και την πειθαρχία, που είχαν σαν αρχή οι παλαιοί κάτοικοι του χωριού. Διασταύρωνται οι νέοι και παλαιοί κάτοικοι και το χωριό παρουσιάζει μια αρκετά μεγάλη ανάπτυξη σε ανθρώπους, γύρω στα 1880 με 1900. Ταξιδεύουν μετά το 1910 σε μεγαλύτερα ταξίδια και δημιουργούν μια αρκετά μεγάλη οικονομική δύναμη.

Τα άλλα δυο χωριά Χιονιάδες και Τεύρνοβο ακολουθούν την ίδια αναπτυξιακή πορεία. Έχουν τα ίδια ήθη και έθιμα, αναπτύσσουν νέους συνδέσμους και πρεστατεύονται μεταξύ τους. Έχουν τον ίδιο πολιτισμό, την ίδια ιστορία και καταγωγή. Λίγες παραλαγές θα παρατηρήσουμε στη μορφή των τραγουδιών (σκοπός), που οφείλεται στην είασθενή των νέων κατοίκων, που επηρέασαν το κλίμα.

Και για να κλείσω τη σύντομη ιστορία, είναι αναγκαίο να ανατρέξω λίγο σε όσους έγραψαν κάτι για τη ζωή του χωριού. Ο Βασίλης Χρήστου (αξιόλογος γιατρός) μας πληροφορεί από το βιβλίο του Ευρ. Σούρλα. Το χωριό είναι παλαιό, άγνωστη η καταγωγή των πρώτων κατοίκων του πιθανόν να προήλθαν από την Ιταλία-Αλβανία ή από το εσωτερικό της Ελλάδας. Και ο Στεργιόπουλος στο βιβλίο του γράφει: οι κάτοικοι του χωριού "Λισκάτσι" ήταν από πολύ πριν το 1770 και σε κάποιο χρόνο από αυτόν εγκατέλειψαν το χωριό τους. Δε γνωρίζουμε την αιτία, αν ήταν ειρηνική ή βιαστική, γνωρίζουμε όμως ότι επέστρεψαν ή παρέμειναν οι τρεις αδερφοί.

Τα υπόλοιπα για τη ζωή των κατοίκων θα τα διούμε στη ήθη και έ-

θιμά τους, που ατήριξαν ένα τρόπο και μια ζωή όλο ευτυχία και δύναμη. Δεν έχουμε εμείς οι μεταγενέστεροι παρά να καμαρώνουμε για την καλή καταγωγή μας και με γνώμονα αυτή να επιδιώξουμε μεγαλύτερη πρόθοδο και προκεπή. Είναι όμως αναγκαίο να ασχοληθώ και λίγο με την περιγραφή της εγκατάλειψης του χωριού από τους επιμερινθεύς κατοίκους του. Έχει και αυτή η εγκατάλειψη κάποια σχετική ομοιότητα με εκείνη των παλαιών κατοίκων. Αρχισε από τα πολεμικά γεγονότα του Εμφυλίου πολέμου το 1946 - 1950 με τα γνωστά σκορπίσματα του πληθυσμού σ'όλη την Ανατολική Ευρώπη. Επανήλθαν οι κάτοικοι του για λίγο χρόνο μέχρι το 1960. Γίνεται από τότε σταδιακή ειρηνική εγκατάλειψη, που μέχρι το 1980 ολοκληρώνεται. Ήταν απαραίτητο να γίνει αυτό, προκειμένου οι κάτοικοι του να ακολουθήσουν τη νέα πολιτιστική, οικονομική και πνευματική πορεία. Ο κόσμος που σκέρπισε στις πόλεις του Εσωτερικού και του Εξωτερικού ακμάζει και ευημερεί. Ελάχιστοι που παρέμειναν στο χωριό, είναι συνταξιούχοι και γέροντες και ζουν με την αμυδρή ελπίδα της επιστροφής των κατοίκων του χωριού. Δεν υπάρχει μέλλον να επανακατοικηθεί το χωριό από μόνιμους κατοίκους. Το επιμερινό χωριό έχει όμως ευρύ ορίζοντα για θερινό και χειμερινό τουρισμό. Έχουν τα χωριά μας απέραντο κάλλος σε δάση, τρεχούμενα νερά, άφθονα πράσινα το καλοκαίρι και απεριόριστο οξυγόνο, που τόσο έχουν ανάγκη οι κάτοικοι των πόλεων.

Διατηρείται το χωριό σήμερα σ'αυτό το στυλ από τους σκέρπισμένους κατοίκους του. Έχουν ωραία και συντηρημένα σπίτια, με όλα τα μέσα της σύγχρονης ζωής. Εξωτερικά υπάρχει φροντισμένη κατάσταση: δρόμοι, βρύσες, πλατείες, χωροστάσια, παιδικές χαρές...

Δεν αρκούν αυτά για την ανάπτυξη του χωριού σε τουριστικό χώρο. Χρειάζονται ακόμη πάρα πελλά. Να το κρατήσουμε και να το απαλλάξουμε από ένα άμεσο κίνδυνο που το απειλεί, τη μελλοντική εισβολή της κτηνοτροφίας, που θα ρυπάνει το χωριό και θα το απειλήσει πολύ γρήγορα.

Η ΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΤΟΥ

ΧΩΡΙΟΥ

Είναι οι μάγραφοι τοπικοί νόμοι, που η μετάδοσή τους γίνεται από Γενιά σε Γενιά με τον προφορικό λόγο.

Όλο το βάρος το έρριχναν στο σεβασμό, την ηθική και την αυτοσυγκράτηση. Ο βασικός εκοπός ήταν να διατηρήσουν την αυτοκυριαρχία της κοινωνίας του χωριού.

Είναι γεγονός ότι χωρίς αλληλοσεβασμό δε στηρίζονται υγιείς κοινωνίες. Το κυρίαρχο αυτό προσόν το διατηρούσαν οι παλιοί σαν "κόρη οφθαλμού" και είχε το προβάδισμα σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις τους. Ήταν το παρατηρήσουμε στους αραβώνες, στο γάμο, στα πανηγύρια να μπαίνει πάντα μπροστά και να τους καθιδηγεί σ' όλες τις πράξεις της ζωής τους και ύστερα ακολουθούν οι άλλοι προφορικοί κανόνες, της ηθικής του ατόμου, της τιμιότητας, της επωφελούης, της αλληλεγγύης, της υπακοής, της υπομονής, της καρτερικότητας και της αγάπης.

Θλα αυτά θα τα δούμε να λειτουργούν στην καθημερινότητα της ζωής τους. Όχι μόνο η προφορική μετάδοση, αλλά και το ντύσιμό τους ήταν καμαρένο έστι ώστε να φυμάζει δέσιμο στους κανόνες. Τί ήταν άλλο εκείνη η στολή της γυναίκας, που τη χρησιμοποιούσε συνήθως μετά το γάμο της; το χοντρό τσιπούνι, η φλοκάτη, τα σφιχτά φορέματα, οι ποδιές και τα ζωνάρια; Ήταν ένα φορτίο, που συνεχώς την ανάγκαζε να σκέφτεται σοβαρά και να αποφεύγει επιπλαίες και παιδιάστικες πράξεις. Ήσυ την καλούσε να έχει στο μυαλό της την οικογένειά της και το αυτηρό μεγάλωμα και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της.

Η γυναίκα μετά το γάμο έδειχνε τη σοβαρότητα αυτή προς όλες τις κατευθύνσεις και ακόμη ότι στο μυαλό της ήταν όλα εκείνα που αναφέρονται παραπάνω και ήταν καθ' όλα έτοιμη να μεταδώσει στα παιδιά της, διδαχές που θα χρησίμευαν για κείνα και την κοινωνία τους.

Χωριστά έδινε η μάννα την αγωγή στα κορίτσια από τα αγόρια. Όλα θα μάθαιναν τους κανόνες των τοπικών νόμων τους. Ο πατέρας έλειπε από το σπίτι και στη μάννα έπεφτε ο κλήρος

του βαρύτερου πόστου. Να συγκρατήσει το κορίτσι με αυστηρή καθοδήγηση. Ακριβώς για τον παραπάνω λόγο και γιατί σε μια δεδομένη ηλικία θα παντρευότανε, θα πήγαινε σε ξένο σπίτι και εκεί θα ήταν πεθερές, πεθερά, κουνιάδα, παραπεθερές και άλλα μέλη οικογένειας περισσότερα. Εδώ σκεφτείτε πόση υπομονή χρειάζονταν και πόσο ήταν απαραίτητα όλα εκείνα που δίδασκαν τα έθιμα.

Το αγόρι, εκτός όλων, που εδιδάσκετο, και του ήταν απαραίτητα στη σκληρή ζωή του ταξιδιού, εκαλλειεργείτο ο εγωισμός του, για να αναπτύξει την ευγενική άμιλλα της προκοπής και του γυρισμού. Από το ταξίδι έπρεπε να γυρίσει νικήτης και με χρήματα πολλά.

Ανάμεσά τους έστεκε και η εκκλησιά με τους εκπροσώπους της. Σε βαστοί καθ' όλα οι ιερείς, βιοθόουσαν προσεχτικά και επίμονα τους κατοίκους να εκτελέσουν σωστά τα καθήκοντας τους. Ένα άλλο σημείο που ήταν προεεχτικοί και αυτό δείχνει τη σοφία των νόμων : η προίκα δεν αφήνονταν στη βιούληση του καθενός, παρά ήταν από πριν καθιερωμένη. Αποτελούνταν όπως θα διεύμε στερεόψιμο των προϊκιών, από ρουχισμό μένο και τίποτε άλλο σε μετρητά ή κτήματα. Γι' αυτές υπήρξε και η ελαστικότητα της μικρής πρόϊκας. Αυτή αποτελούνταν από τα μισά ρούχα της μεγάλης ονομαστικά σε κεμμάτια και δεν ήταν μεθαρή η διαφορά τους. Αυτό για να αποκλείεται η πρόκληση μεταξύ των κατοίκων και να αποφεύγονται μεταξύ των νέων συγγενών διενέξεις. Και μάλιστα υπήρξε πράξη στην εκκλησία για αφορεσμό σε τέτοια ζητήματα.

Δε θα βρούμε πουθενά και σε κανένα συνοικέσιο πρακτικά και προϊκοσύμφωνα και ιδιαίτερες συμφωνίες. Είναι τα μόνα χωριά σ' άλη την Ελλάδα, που είχαν θέσει το νέμο αυτό σαν απαράβατο.

Αν σκεφτούμε τη σοφία εκείνων των ανθρώπων θα σταθούμε μπροστά τους και θα θαυμάζουμε το θεόπνευστο έργο τους.

Εκτός από όλα εκείνα, που τους καλλιεργούσαν την ψυχή, είχαν και μια σειρά στην ψυχαγωγία τους και πέρα απ' αυτά και ποι εργασίες τους έμπαιναν σε μια τάξη που κανόνιζαν οι Δημογέροντες.

Η ψυχαγωγία ήταν από μια σειρά πανηγυριών, εκδηλώσεων

τις μεγαλογιορτές και μικρογιορτές, οι χεροί από αλώνια των κοριτσιών του Πάσχα και τα Χριστούγεννα σε όλες τις γιορτάσιμες μέρες τους. Στους γάμους, τις αρραβώνες, τις θυμαστικές γιορτές και τις άλλες εκδηλώσεις που είχαν ομαδικό χαρακτήρα, τους έδιναν τη χαρά σε καθημερινή βάση. Το τραγούδι, η χαρά και η ευτυχία ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους και στην ψυχή τους. Και οι εργασίες ακόμη είχαν ομαδικό χαρακτήρα, όπως το κόψιμο των ξύλων στο βουνό, η κοπή των χορταριών στα λειβάδια, το θέρισμα, το βετάνισμα, το σκάλισμα, το τρύγος, το μάζεμα των καλαμποκιών, το ξεφόκιασμα, τα νυχτέρια τους. Όλα είχαν χρώμα από τραγούδι, χαρές και γέλια.

Για όλα αυτά θα ήταν εύκολο να γραφούν ολόκληρα βιβλία και να μη τελιώνουν ποτέ, γιατί αφορούν μια ολόκληρη ζωή των κατοίκων, εκείνων, που έδιναν το προβάνδισμα στη χαρά και στην ευτυχία.

Αυτά είναι και μαζί με το γάμο, αρραβώνες και τις άλλες περιγραφές, που θα διαβάσετε είναι τα ΕΘΙΜΑ, που καλλιέργησαν μια ζωή 450 χρόνων των κατοίκων του χωριού, και των τριών χωριών μας.-

ΤΑ ΠΡΟΖΥΜΙΑ ΤΩΝ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ

Πριν έρθει η ώρα να γίνευν οι αρραβώνες, θα μιλήσουμε για την διαδικασία που προηγείτο .-

Οι νέοι της επεχής ήταν στο σύνολό τους, εκτός ελαχίστως εξαιρέσεων, ταξιδευμένοι. Μόλις το παιδί γινόταν 14 - 15 χρονών, έφευγε μαζί με τον πατέρα του, ή άλλους συγγενείς του τεχνίτες, από όπου θα μάθαινε κάποια τέχνη. Τα συνηθέστερα στα χωριά μας ήταν, του ξυλουργού - κτίστη, τσαγκάρη, ράφτη, ξυλογλύπτη, Αγιογράφου. Τα πρώτα ταξείδια του ήταν κάπως πλησιέστερα προς το χωριό. Ταξιδευαν στην Κοριτσά, Μοσχόπολι, Αγίους Σαράντα, Γιάννενα, Αργυρόκαστρο. Αγρότερα ξεμάκρυναν σε μακρινά ταξείδια, που ήταν δύσκολα να επισκέπτονται πυκνά το αγαπημένο τους χωριό και τις οικογένειές τους .-

Από τα πρώτα ταξείδια, γύριζαν, μια φορά το χρόνο πικνώτερα ή και αραιότερα. Και στην δεύτερη φάση των μακρινών ταξειδιών τους γίνονταν επόδεινα και δύσκολη η επιστροφή. Το ξεπροβόδημά τους ήταν ένας θρύλλος γεμάτος δάκρυα και πόγο .-

Ιδίως της Αμερικής που άρχισε γύρω στα 1900 και εντεύθεν. Ήταν μεγάλα και χρονοβόρα, αυτά τα ταξείδια των κατοίκων.

Ας αρχίσουμε από την πρώτη φάση που διαρκούσε πολλά χρόνια. Οι άνδρες και τα παιδιά βρίσκονται στο ταξείδι και μένουν στο χωριό στο σπίτι οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι γονείς γέρονες, απόμαχοι για εργασία και τα παιδιά κάτω των 13 έως και 14 χρόνων .-

Η ζωή περνούσε δμορφη, παρ'όλες τις δυσκολίες, οι άνδρες μακριά, η ευθύνη της οικογένειας, το μεγάλωμα των παιδιών και πικληρή εργασία, δεν τους κλόνιζαν την πίστη για τη ζωή. Ήταν δηπώς γράψαμε όλα τοποθετημένα, που δεν αφίνουν περιθώρια απαγορεύσεις, και απαισιοδοξίες. Όλοι οι τρόποι της ζωής τους βοηθούσαν να διατηρούν μόνιμη χαρά και αισιοδοξία .-

Οι πολλές εργασίες έμπαιναν σε μια τάξη και ομαδικότητα που έδιναν το κουράγιο να τραγουδούν και να χαρούνται. Το δργωμα και το σπάρσιμο των χωραφιών, Φθινόπωρο και Άνοιξη. Το κόψιμο των καυσοξύλων τον Ιούνιο και το μάζεμα των χορταριών, το θέρισμα, το τρέγηματών σταφυλιών και τόσες άλλες εργασίες σκληρές απότελούσαν

μια αρμονία και έπαιρναν χαρακτήρα πανηγυρικόν .-

Ήταν δπως προαναφέρομαι και στα έθιμα , όλα καμωμένα να αμβλύνουν τον πόνο και την αγωνία . Δεν έμειναν περιθώρια για σκέψεις και στενοχώριες .- Και η ζωή κυλούσε στο χωριό με τα ίδια γεγονότα και την ελπίδα του γυρισμού των ταξιδεμένων .- Οι γυναίκες περίμεναν τους άντρες , τα κορίτσια τους αγαπημένους τους , και οι γονείς τα παιδιά τους. και η κρυφή αγωνία έφερνε τη χαρά με το γυρισμό τους. Και οι ταξιδεμένοι ζούσαν με τις αγωνίες των ταξιδιών τους, αλλά και τη χαρά του γυρισμού . Η καθημερινή τους σκέψη ήταν επάνω και πετούσε στην οικογένειά τους , τα παιδιά, την γυναίκα, τους γονείς .- Των νέων ήταν απλωμένη στ' αλώνια του χωριού , στις όμορφες ροδοκόκκινες κοκέλες με τα τσιπαρωτά τσιπούνια και τα φανταχτερά φουστάνια τους, που τους έδιναν ιδιαίτερη ομορφιά .- Ήταν πολύ σπάνιο , κάποιο αγόρι να ξεστρατήσει στο ταξείδι του και να χαθεί .-

Και πράγματι δσα ελάχιστα τόλμησαν να πάρουν γυναίκες από τα ξένα , χάθηκαν , δεν μπόρεσαν να κάνουν προκοπή .- Ήταν περιγράψωμε και λίγο τη ζωή των κοριτσιών στο χωριό . Ήταν και εκείνα τοποθετημένα , στη δική τους ζωή , την χαρούμενη - την ανέμελη , την μόνιμα ευτυχισμένη . Τα μικρότερα ασχλούνταν με το βρόσκημα των κατσικιών , το στεφάνωμα κάθε βράδυ με αγριολούλουδα . Ο γυρισμός με χαρούμενες φωνές και τραγούδια , τους χάριζαν απροσμέτρητη ευτυχία.-

Τα μεγαλύτερα έπαιρναν μέρος σε περισσότερες δουλειές του σπιτιού που μαζί με τις πολυήμερες γιορτές , των Χριστουγέννων και του Πάσχα , με τους χορούς και τα τραγούδια τους , έδιωχναν το χρόνο έως ότου γύριζαν τα αγόρια της παντρειάς από το ταξείδι .-

Εδώ θα σταματήσουμε λίγο για να θυμηθούμε την εικόνα στ' αλώνια του χωριού . Όλες τις μέρες του Πάσχα και των